

Опубліковано: Караманов О. В. Методичні аспекти розробки й упровадження музейно-педагогічних програм і проектів в освітньому просторі України / О. В. Караманов // Матеріали Другої науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (Київ, 25-26 вересня 2014 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К.: НКПЗ, 2014. – С. 38–41.

Караманов Олексій Владиславович

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ Й УПРОВАДЖЕННЯ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОГРАМ І ПРОЕКТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Реформування вітчизняної системи вищої та середньої освіти вимагає чітких й зважених кроків у реалізації системних змін, відповідно до нової освітньої парадигми, наближенні навчальних планів до європейських стандартів, повноцінне використання потенціалу неформальної освіти.

У зв'язку з цим на порядку денному постає питання застосування педагогічних можливостей музеїв в освітньому просторі України, зокрема, у контексті розробки та апробації сучасних програм і проектів. Вищезазначене відповідає меті нашої роботи, яка спрямована на з'ясування характерних ознак, особливостей, методичних аспектів проектування музейно-педагогічних програм та музейних проектів.

Музейно-педагогічна програма – це система форм і методів роботи у просторі музею з цільовою аудиторією упродовж певного запланованого часу, котра дозволяє краще адаптувати різноманітний соціальний та культурний досвід для цілей навчання, виховання й розвитку. У той же час, музейний проект можна визначити як відносно нетривалий творчий музейний захід, покликаний актуалізувати минуле з метою створення відповідного суспільного резонансу та заохочення до різноманітної соціальної діяльності [175, 38].

Як зазначають дослідники, технологія створення музейно-педагогічних програм базується на трьох змістовних структурних компонентах:

“організаційному”, “методичному” і “психологічному”, єдність яких надає програмі цілісності і завершеності. Зокрема, серед головних методичних принципів створення музейно-педагогічних програм можна виокремити наступні:

- нерозривний зв'язок з соціальними і культурологічними завданнями;
- необхідність врахування особливостей музейного середовища (експозиції і всіх типів музейної комунікації);
- використання музейних предметів як джерела знань і засобу виховного впливу;
- структурна цілісність (послідовність у підготовці і реалізації програм від задуму до втілення);
- активно-діяльнісний підхід до учасників програми (активізація музейної аудиторії через застосування відповідних методів впливу на особистість);
- принцип діалогічності (забезпечує “перевтілення” відвідувачів з об'єкта музейно-педагогічної програми на суб'єкт – активного “споживача” музейних цінностей);
- поступове ускладнення видів діяльності учасників [1, 6–7].

На нашу думку, зазначені методичні аспекти у сучасних умовах можуть бути підкріплені необхідністю актуалізації вагомих фактів і подій минулого для створення “часового ланцюжка” із сьогоденням; використанням музейних предметів як засобів навчання, комунікації та розваги у самому просторі музею та навколомузейному просторі; формуванням дієвого розвивального музейного середовища із активним включенням (партисипації) різновікової аудиторії; взаємодією та переплетенням академічних підходів до навчання в музеї з ідеями неформальної освіти; не лише ускладненням діяльності учасників, а стимулюванням їх до творчості, інновацій, особистісного самовираження; активним зверненням до сучасних інформаційних технологій та електронних

засобів комунікації (мультимедіа, планшетів, гаджетів, мобільних телефонів тощо).

Якими повинні бути структурні елементи музейно-педагогічної програми? Ураховуючи досвід сучасних досліджень та власні напрацювання, ми вважаємо, що розробка такої програми, яка є нестандартним й ефективним способом проведення будь-яких навчальних занять, повинна передбачати створення експозиції; вибір аудиторії (складання психолого-педагогічного портрету аудиторії); визначення теми і назви програми; формулювання мети і окреслення завдань; розробка календарно-тематичного плану на рік (обґрунтування вибору основних методів педагогічного впливу, методичні розробки форм); характеристика можливих способів перевірки ефективності програми [1, 6]. Разом з тим, програма як новий досвід повинна включати ідею та концепцію, передбачати певні умови реалізації та можливі зміни, опис цього досвіду, виявлення можливостей і форм для його поширення.

За своєю структурою музейно-педагогічні програми охоплюють з'ясування актуальності та відповідності шкільній/університетській програмі з певного предмета (міждисциплінарної системи предметів) на відповідний період часу; узгодження циклічності, тривалості та частоти проведення занять у музеї; постановку загальної мети та освітніх, виховних й розвивальних цілей; визначення методів, форм та засобів навчання й виховання; опису роботи музейного педагога та конкретних занять із запланованими очікуваними результатами діяльності та домашнім завданням. Уся тематика занять за логікою й послідовністю розвитку відповідає загальній меті програми та може мати певні асоціативні назви, залежно від віку відвідувачів.

Ми підтримуємо погляди музеологів, які зазначають, що найбільш вдалі й цікаві заняття для дітей в музеї побудовані на засадах короткотривалих й довготривалих музейно-педагогічних програм з чітким й продуманим сценарієм, який не виключає імпровізації. Такі заняття у певній

послідовності обов'язково включають розповідь музейного педагога; демонстрацію музейного предмета; елементи гри, пластичного руху, своєрідної театралізації; програвання у музейному просторі певної діяльності, дотичної до тематики експозиції; прослуховування музичних творів й фрагментів класичної музики [3, 55].

На відміну від музейно-педагогічних програм, які здебільшого мають узгоджений статус на постійних експозиціях музеїв й взаємозв'язок з відповідною цільовою аудиторією та шкільною або університетською програмою, музейно-педагогічні проекти мають більш виразну соціальну, освітню або дозвіллеву спрямованість. Це зумовлює їх арт-терапевтичний, мистецький, історико-культурологічний, екологічний, краєзнавчий, середовищний, професійний та експериментальний характер [2, 5].

Як правило, музейно-педагогічні проекти передбачають більш творчий підхід до актуалізації музейної спадщини із сьогоденням, виокремлення проблемних, пізнавальних, атракційних (а іноді й гостро соціально спрямованих) моментів, пов'язаних із репрезентованою експозицією, її експонатами та реальним суспільним життям. Це дає змогу відчутти "місток" між далеким й близьким, традиційним і сучасним, минулим та майбутнім, віддаленим та наближеним в оцінці, актуальному стані та перспективі різних інтерпретацій та часових вимірів.

Характерною ознакою музейно-педагогічних проектів є застосування ключових слів-символів та асоціацій, які розкривають зміст та завдання їх діяльності. Типовий проект передбачає постановку загальних цілей та визначення актуальності та головної ідеї експозиції; формування педагогічних (освітніх, виховних та розвивальних) завдань проекту; узгодження змісту проекту з різними елементами експозиції (інтер'єром, освітленням, необхідними умовами, музичним супроводом, елементами гри та діалогу з відвідувачами); розробку орієнтовного тексту екскурсії-легенди; визначення відповідних методів навчання й виховання, форм культурно-освітньої роботи в музеї, видів музейної комунікації.

Будь-яка освітня програма або проект у музеї дає змогу оцінити результативність його діяльності із забезпечення дозвілля та навчання відвідувачів, формування їх музейної культури; збільшити можливості реалізації ідей неформальної освіти; виправдати використання навколomuзейного простору для формування унікального навчального досвіду у контексті відповідності шкільним та університетським дидактичним програмам. Фактично наявність музейно-педагогічних програм і проектів є своєрідною візитівкою, елементом привабливості кожного музею для відвідувачів, що забезпечує постійний й тривалий інтерес до нього.

Характерною тенденцією останнього часу можна уважати усе більше зростання кількості та різноманітності напрямів музейно-педагогічних програм і проектів, їх тяжіння до сфери неформальної освіти. У той же час сама навчальна діяльність в музеї, методично правильно й грамотно побудована, також може бути не обтяжена зайвими дидактичними завданнями, переказом готових знань, підкріплених “музейною заставкою”.

Музейно-освітні проекти і програми активно втілюються у шкільну практику, використовуються вчителями та викладачами ВНЗ у межах предметів гуманітарно-естетичного та природничо-наукового профілю. Серед їх головних завдань можна виокремити розвиток емоційно-пізнавальної сфери молоді людини, її творчої діяльності задля зацікавленого сприйняття найрізноманітніших явищ і фактів культури, співвіднесення їх з власним життям й накопиченим досвідом [4, 6].

У своїй науковій розвідці ми не ставили за мету наводити приклади застосування музейно-педагогічних програм і проектів, оскільки, по-перше, це може бути темою окремого дослідження, а, по-друге, поширення цих програм в музеях України є достатньо значним, що зайвий раз говорить про масовий характер такої діяльності. Відтак, головним є їх грамотна й правильна методична розробка та упровадження у практику.

Як висновок, зазначимо, що усі музейно-педагогічні проекти і програми спрямовані на реалізацію інтерактивної педагогічної взаємодії та

діалогу з відвідувачами у музейному просторі. Вони дозволяють “оживити” цей простір, наповнити його новим змістом та ідеями, забезпечити комунікацію між відвідувачами та створити нове середовище навчання, що є надзвичайно актуальним у контексті реформування системи освіти України.

1. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.06 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2003. – 14 с.

2. Галкина Т. В. Музейная педагогика XXI века: социальные и образовательные проекты как новая форма работы с детской и молодежной аудиторией // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2009. – № 8. – С. 5–10.

3. Глушкова Л. Жили–были... // Искусство в школе. – 1999. – № 4. – С. 53–57.

4. Панкратова Т. Н., Чумалова Т. В. Занятия и сценарии с элементами музейной педагогики для младших школьников: Первые шаги в мир культуры: Учеб.-метод. пособие. – М.: Владос, 2000. – 160 с.